

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ตำราวิจัยหลักนิติธรรมเพื่อความผาสุกของประชาชน

จัดทำโดย พลตำรวจโทเพิ่มพูน ชิดชอบ
รหัส ๖๑๐๖๒๘

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๖
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ตำราจกัับหลักนิติธรรมเพื่อความผาสุกของประชาชน

พลตำรวจโทเพิ่มพูน ชิดชอบ^๑

บทนำ

หลักนิติธรรมเป็นหลักการที่นานาอารยประเทศทั่วโลกได้นำไปใช้ในการบริหารประเทศทั้งในมิติของการบัญญัติกฎหมาย การกำหนดนโยบาย และการใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจรัฐ หรือแม้กระทั่งใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาสีทิมมนุษยชนของพลเมือง สำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีการนำหลักนิติธรรมมาสอดแทรกไว้ในการบัญญัติกฎหมายต่างๆมาอย่างยาวนาน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีการบัญญัติรับรอง “หลักนิติธรรม” ไว้ ทำให้หลักนิติธรรมมีสถานะเป็นหลักการสำคัญที่มีสภาพบังคับทางกฎหมายและผูกพันต่อการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องนำไปปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดตลอดมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

แม้จะมีการนำเอาหลักนิติธรรมมาบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุด ตลอดจนได้มีการนำเอาหลักนิติธรรมไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานต่างๆของรัฐก็ตาม แต่จากการสำรวจและจัดลำดับดัชนีด้านนิติธรรม (Rule of Law Index) โดยองค์กรจัดทำโครงการเพื่อการยุติธรรมของโลก หรือ World Justice Project (WJP) ได้จัดอันดับให้ประเทศไทย ได้คะแนน ๐.๕๐ คะแนน ซึ่งเป็นอันดับที่ ๗๑ จาก ๑๑๓ ประเทศทั่วโลก และเป็นอันดับที่ ๑๐ จาก ๑๕ ประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ดังปรากฏรายละเอียดตามภาพดังนี้^๒

Morocco	0.51	67
Albania	0.51	68
Suriname	0.51	69
Burkina Faso	0.51	70
Thailand	0.50	71
Colombia	0.50	72
Guyana	0.50	73
Vietnam	0.50	74
China	0.50	75
Serbia	0.50	76

ภาพที่ ๑ แสดงอันดับดัชนีด้านนิติธรรม (Rule of law index) ของประเทศไทยในภาพรวมทั่วโลก

^๑ จเรตำรวจ (สบ๘)

^๒ World Justice Project, 2018, Rule of Law Index 2017 – 2018 [online], Available : https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2018-June-Online-Edition_0.pdf [2018, April 2].

East Asia & Pacific

Country/Jurisdiction	Regional Rank	Overall Score*	Global Rank	Change in Global Rank	Change in Overall Score*
New Zealand	1/15	0.83	7/113	▲1	0.00
Australia	2/15	0.81	10/113	▲1	0.00
Singapore	3/15	0.80	13/113	▼4	-0.02
Japan	4/15	0.79	14/113	▲1	0.01
Hong Kong SAR, China	5/15	0.77	16/113	-	0.00
Republic of Korea	6/15	0.72	20/113	▼1	-0.01
Mongolia	7/15	0.54	51/113	▲4	0.00
Malaysia	8/15	0.54	53/113	▲3	0.00
Indonesia	9/15	0.52	63/113	▼2	0.00
Thailand	10/15	0.50	71/113	▼7	-0.01
Vietnam	11/15	0.50	74/113	▼7	-0.01
China	12/15	0.50	75/113	▲5	0.02
Philippines	13/15	0.47	88/113	▼18	-0.04
Myanmar	14/15	0.42	100/113	▼2	-0.01
Cambodia	15/15	0.32	112/113	-	0.00

ภาพที่ ๒ แสดงอันดับดัชนีด้านนิติธรรม (Rule of law index) ของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ตระหนักได้ว่า ประเทศไทยยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้มีการนำเอาหลักนิติธรรมไปใช้ทั้งในระดับการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการกระตุ้นให้หลักนิติธรรมเป็นที่แพร่หลายไปสู่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคประชาชน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อย สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตามวิสัยทัศน์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มุ่งให้ข้าราชการตำรวจทุกนาย “เป็นตำรวจมืออาชีพ เพื่อความผาสุกของประชาชน” การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ตั้งไว้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาหลักนิติธรรมมาเป็นแม่แบบสำคัญทั้งในระดับการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าหลักนิติธรรมนั้นมีความหมายอย่างไร มีความเป็นมาในประเทศไทยอย่างไร ตลอดจนมุ่งที่จะวิเคราะห์ว่าจะสามารถนำเอาหลักนิติธรรมมาสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชนตามหน้าที่ของตำรวจได้อย่างไร ซึ่งหากมีการนำเอาหลักนิติธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้อย่างเป็นรูปธรรมแล้ว นอกจากจะเกิดการพัฒนาและยกระดับการบริหารงานตำรวจในด้านต่างๆแล้ว ยังสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้หลักนิติธรรมเป็นที่แพร่หลายอีกด้วย

๑. แนวความคิดเกี่ยวกับหลักนิติธรรม

๑.๑ ความหมายของหลักนิติธรรม

ความหมายของคำว่า “หลักนิติธรรม” ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ เช่น กรพจน์ อัศวินวิจิตร^[๓] กล่าวว่าความหมายของนิติธรรมนั้นมีอยู่สองความหมาย คือ ความหมายของหลักนิติธรรมในเชิงกระบวนการ (formalistic approach) และความหมายของหลักนิติธรรมในเชิงเนื้อหา (substantive approach)

ความหมายของหลักนิติธรรมในเชิงกระบวนการ (formalistic approach) หมายถึง การเน้นไปที่กระบวนการตราและบังคับใช้กฎหมาย โดยหลักนิติธรรมในเชิงกระบวนการนี้ เริ่มเป็นที่รู้จักในศตวรรษที่ ๑๙ โดยศาสตราจารย์ทางกฎหมายชาวอังกฤษ อัลเบิร์ต เวน ไคซีย์ หรือ เอ.วี. ไคซีย์ (A.V. Dicey) ได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรมว่า ประกอบไปด้วยหลักสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. บุคคลไม่อาจถูกลงโทษทางอาญานอกจากเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายที่ตราขึ้นโดยชอบและได้รับการตัดสินโดยศาลยุติธรรม

๒. หลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของที่หรือประชาชน อยู่ภายใต้ศาลเดียวกันคือศาลยุติธรรม

๓. หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองโดยศาลยุติธรรม

ดังนั้น จากแนวคิดดังกล่าวทำให้สามารถสรุปความหมายของหลักนิติธรรมในเชิงกระบวนการได้ว่าเป็นการเน้นไปที่กระบวนการตราและกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือหากกฎหมายตราขึ้นโดยฝ่าฝืนกระบวนการที่กำหนดไว้หรือกระบวนการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น การจับกุมคุมขังโดยฝ่าฝืนข้อบัญญัติของกฎหมาย เช่นนี้ย่อมถือเป็นการฝ่าฝืนหลักนิติธรรมด้วย โดยข้อสังเกตสำคัญของหลักนิติธรรมในเชิงกระบวนการนี้คือการไม่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาของกฎหมายว่าเป็นธรรมหรือไม่เพียงใด ดังนั้น แม้กระทั่งกฎหมายที่เลือกปฏิบัติก็ตาม เช่น กฎหมายกีดกันคนสีผิว ก็เป็นกฎหมายที่ถูกต้องตามหลักนิติธรรมหากได้ผ่านกระบวนการตรากฎหมายที่ถูกต้องตามกระบวนการ

จากความหมายของหลักนิติธรรมในเชิงกระบวนการที่กล่าวมานั้น ทำให้นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งเกิดความคิดโต้แย้งว่า หลักนิติธรรมในความหมายเชิงกระบวนการนั้นอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ เพราะระดับคุณธรรมของกฎหมายขึ้นอยู่กับผู้ตรากฎหมายเท่านั้น ซึ่งเป็นการยึดโยงกับตัวผู้ร่างกฎหมายมากเกินไป หากผู้ร่างกฎหมายคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อหากฎหมายอย่างเป็น

^๓ กรพจน์ อัศวินวิจิตร, ๒๕๖๑, “หลักนิติธรรมกับการบริการสาธารณะของรัฐ”, ใน *ศาลรัฐธรรมนูญยึดหลักนิติธรรม* คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, แอคทีฟ พรินท์, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๓ – ๕.

ธรรมก็เป็นการดี แต่หากไม่เป็นเช่นนั้นแล้วประชาชนส่วนรวมก็จะได้รับความเดือดร้อนได้ ดังนั้น
 พรมาจารย์ด้านกฎหมาย รอน ฟูลเลอร์ (Lon Fuller) จึงได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมใน
 เชิงเนื้อหา (substantive approach) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๘ ประการคือ

๑. ทุกคนต้องเคารพกฎหมายที่มีอยู่
๒. กฎหมายต้องประกาศให้ทราบล่วงหน้าโดยทั่วกัน
๓. กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง
๔. กฎหมายต้องบัญญัติไว้อย่างชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจ

โดยมิชอบ

๕. กฎหมายต้องหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกันเอง
๖. กฎหมายต้องไม่บังคับสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
๗. กฎหมายต้องยืนยงคงอยู่เพื่อให้หยั่งรากลึกในสังคมแต่ต้องปรับตัวให้เข้ากับ

สภาพแวดล้อมสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมได้

๘. การบังคับใช้กฎหมายต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่ประกาศไว้ทุกประการ

จะเห็นได้ว่าหลักนิติธรรมในเชิงเนื้อหา (substantive approach) นั้นพิจารณาทั้งกระบวนการตรา
 กฎหมายและเนื้อหาของกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายก็ตกกันคนสี่มือไม่สามารถเป็นไปตามหลักนิติธรรมใน
 เชิงเนื้อหาได้เลย แม้จะเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยชอบด้วยกระบวนการก็ตาม

นุรักษ์ มาประณีต^[๔] ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักนิติธรรมว่า “เป็นหลักการปกครองโดย
 กฎหมาย” เป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ที่ให้ความสำคัญกับ “กฎหมาย” โดยเสนอว่า
 กฎหมายเป็นสิ่งสูงสุดและการปกครองจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย หากสังคมสามารถสร้างระบบ
 กฎหมายที่ดีและเป็นธรรมขึ้นมาให้คนประพฤติปฏิบัติตามได้ แม้แต่คนไม่ดีก็ยังสามารถทำความดีได้
 เช่นกัน โดยหลักนิติธรรมได้ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นที่ประเทศอังกฤษในศตวรรษที่ ๑๓ โดย
 ปรากฏอยู่ในกฎบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) อันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญจารีตประเพณี
 ของอังกฤษ และได้รับการพัฒนาต่อมาจนเริ่มเป็นที่รู้จักโดยแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก
 แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมที่อัลเบิร์ต เวน ไตซีย์ ได้ให้นิยามไว้
 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ไม่อาจนำมาเป็นหลักการทั่วไปของหลักนิติธรรมได้ เพราะแนวคิด
 ดังกล่าวอธิบายได้เฉพาะกรณีของประเทศอังกฤษเท่านั้น ซึ่งยังมีอีกหลายประเทศที่ถือหลักการความ
 เป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและมีการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ
 แตกต่างจากแนวคิดของอัลเบิร์ต เวน ไตซีย์ที่สนับสนุนความมีอำนาจสูงสุดของศาลมากกว่าความ
 มีอำนาจสูงสุดของรัฐธรรมนูญอันเป็นผลมาจากความแข็งแกร่งของระบบศาลในประเทศอังกฤษ ทั้งนี้

^๔ นุรักษ์ มาประณีต, ๒๕๖๑, “ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยภายใต้หลักนิติธรรม”, ใน เอกสารประกอบการประชุมทาง
 วิชาการเนื่องในวาระศาลรัฐธรรมนูญครบรอบ ๒๐ ปี, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๓ - ๔.

สามารถสรุปได้ว่า หลักนิติธรรมคือหลักการปกครองประเทศด้วยกฎหมายที่เป็นธรรมและมีองค์กรตุลาการเป็นผู้พิทักษ์กฎหมายนั้น

บวรศักดิ์ อวรรณโณ^[๔] ได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรมไว้ว่าเป็นจริยธรรมของกฎหมาย (Morality of Law) รวมทั้งอุดมการณ์และมาตรฐานของกฎหมาย เป็นการใช้กฎหมายในสังคมมนุษย์ เพื่อสร้างความถูกต้องและเป็นธรรมให้เกิดขึ้น โดยหลักนิติธรรมถือกำเนิดและมีความผูกพันกับหลักประชาธิปไตยอย่างใกล้ชิด มีพัฒนาการมาพร้อมๆกันจนสามารถกล่าวได้ว่า เปรียบเสมือน “เหรียญเดียวกันแต่คนละด้าน” ด้านหนึ่งคือมิติทางการเมืองที่เรียกว่าประชาธิปไตย (Democracy) อีกด้านของเหรียญก็คือ การปกครองโดยกฎหมายที่ทรงธรรมหรือเป็นไปตามหลักนิติธรรม (The rule of law)

สิทธิกร ศักดิ์แสง^[๕] ได้ให้ความหมายว่า หลักนิติธรรมคือการที่รัฐบาลจะปฏิบัติการใดๆ ต้องอยู่ภายใต้การผูกมัดของกฎเกณฑ์ (Rule) ที่แน่นอน อย่างเสมอภาคและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และได้ประกาศกฎเกณฑ์ต่างๆเหล่านั้นไว้ล่วงหน้า โดยกฎเกณฑ์ต่างๆเหล่านี้จะช่วยให้สามารถคาดการณ์ได้และช่วยให้สามารถวางแผนกิจการงานต่างๆของรัฐได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

บวรเจต สิงคะเนติ^[๖] กล่าวว่า “หลักนิติธรรม” นั้นเป็นกลไกหลักที่ทำหน้าที่ในการจำกัดอำนาจรัฐ มิให้ใช้อำนาจเกินความจำเป็น หรือป้องกันไม่ให้รัฐใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจโดยไร้หลักเกณฑ์ อีกทั้งหลักนิติธรรมยังทำหน้าที่ในการรักษาและคุ้มครองสิทธิ และสร้างความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศในภาคพื้นยุโรปจึงเป็นระบบกฎหมายเดียว ไม่มีการแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนออกจากกัน อีกทั้งยังใช้ระบบศาลเป็นระบบศาลเดียว ไม่มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาคู่ขนานกับศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาแต่อย่างใด

สมฤทธิ์ ไชยวงศ์^[๗] กล่าวว่า ความหมายของหลักนิติธรรมที่เหมาะสมครอบคลุมที่สุด คือ “การใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรม” และยังได้กล่าวถึงสาระสำคัญของหลักนิติธรรมสามประการได้แก่

^๔ บวรศักดิ์ อวรรณโณ, ๒๕๖๑, “การปฏิรูปการเมืองภายใต้หลักนิติธรรม”, ใน ศาลรัฐธรรมนูญยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, แอดทีฟ พรินท์, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๕๑ – ๑๕๓.

^๕ สิทธิกร ศักดิ์แสง, ๒๕๕๕, การปกครองแบบนิติรัฐ ที่ยึดหลักนิติธรรมกับปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อการจัดทำและการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไทย, สำนักพิมพ์วิญญูชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๗.

^๖ บวรเจต สิงคะเนติ, ๒๕๖๐, หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐ ในฐานะเกณฑ์จำกัดอำนาจรัฐ, สำนักพิมพ์วิญญูชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๓.

^๗ สมฤทธิ์ ไชยวงศ์, ๒๕๕๘, “หลักนิติธรรม : การคุ้มครองหลักนิติธรรมโดยศาลรัฐธรรมนูญ”, ใน ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการเมืองภายใต้หลักนิติธรรม, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, พี.เพรส, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๗๓ – ๒๗๔.

๑. การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ แทนที่จะใช้ดุลยพินิจของผู้ปกครอง การใช้อำนาจใดๆของรัฐจะต้องมีกฎหมายที่เป็นฐานให้ใช้อำนาจนั้นได้ และยังต้องใช้อำนาจให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายจะต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ รวมทั้งต้องรับผิดชอบเพื่อเยียวยาความเสียหายที่รัฐก่อให้เกิดขึ้นต่อเอกชน

๒. การแบ่งแยกการใช้อำนาจภายในรัฐ อันเป็นการจัดกลไกการใช้อำนาจของรัฐ หลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ เป็นหลักการเบื้องต้นเพื่อมิให้มีอำนาจรวมอยู่ในองค์กรเดียว หรือบุคคลเดียวกัน อันจะเป็นการเปิดช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบได้ง่าย รวมทั้งมีการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันอย่างมีอิสระ และจะต้องไม่มีองค์กรใดมีอำนาจเหนือกฎหมาย

๓. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านต่างๆแก่ประชาชนอย่างเป็นธรรม ทุกคนจะถูกสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์เป็นอย่างอื่น ทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กฎหมายไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีกฎหมายกำหนดว่าผิดก็ไม่มีความผิด การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน มีหลักประกันในสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีหลักประกันความโปร่งใส รวดเร็ว และเป็นธรรม

โดยสรุปแล้ว “หลักนิติธรรม” เป็นหลักการสำคัญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้วยการจำกัดการใช้อำนาจของรัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย อีกทั้งบุคคลจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

๑.๒ ความเป็นมาของหลักนิติธรรมในประเทศไทย

หลักนิติธรรมมีพัฒนาการคู่กับประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยหากหลักนิติธรรมของชาวตะวันตกเริ่มต้นจากแนวคิดในการจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้เป็นไปโดยเป็นธรรม ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว เมื่อเทียบเคียงกับประเทศไทยก็จะพบว่ามีความใกล้เคียงกับหลัก “ทศพิธราชธรรม” หรือ หลักธรรมสิบประการของพระราชา ที่ประกอบไปด้วยข้อพึงปฏิบัติและข้อพึงละเว้น ซึ่งข้อพึงละเวนนี้อเองคือการจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์มิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ดังนั้น หลักทศพิธราชธรรมจึงถือเป็นหลักธรรมที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงยึดถือปฏิบัติมา และมีการนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการของผู้ทำหน้าที่ปกครอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า หลักนิติธรรมได้อยู่คู่กับประเทศไทยโดยสอดแทรกอยู่กับหลักทศพิธราชธรรมมาอย่างยาวนาน

อย่างไรก็ตามเมื่อบ้านเมืองได้เกิดการพัฒนาไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากผู้ปกครองที่ทรงธรรมแล้ว ระบบกฎหมายก็เข้ามามีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยและสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย โดยสำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีการนำเอาหลักการสำคัญของหลัก

นิติธรรมไปสอดแทรกไว้ในกฎหมายต่างๆ เช่น หลักการว่าบุคคลไม่พึงต้องรับโทษทางอาญาหากไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นบัญญัติว่าเป็นความผิดตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ และมาตรา ๓ หรือหลักการว่าบุคคลต้องกระทำการโดยสุจริตตามมาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้หลักนิติธรรมยังเป็นหลักการสำคัญที่มีส่วนในการกำหนดกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาดังที่ปรากฏในหลายมาตราของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น หลักการว่าบุคคลไม่จำเป็นต้องให้การประนีประนอมตนเองตามมาตรา ๒๒ การห้ามโจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน หรือ การที่พยานไม่จำเป็นต้องตอบคำถามที่อาจจะทำให้ตนถูกฟ้องในคดีอาญา ตามมาตรา ๒๓๔ เป็นต้น จากตัวอย่างที่ยกมานี้ทำให้เห็นว่าแม้ไม่ได้มีการกล่าวถึงหลักนิติธรรมโดยตรงก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่าการนำเอาหลักนิติธรรมมาใช้ในการบัญญัติกฎหมายต่างๆของไทยมาโดยตลอด

ต่อมาหลักนิติธรรมที่มีสภาพเป็นนามธรรมนี้ได้ถูกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับ ที่ได้บัญญัติถึงคำว่า “หลักนิติธรรม” เอาไว้ในมาตราต่างๆ ดังนี้^[๙]

“มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นในทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตาม**หลักนิติธรรม** ”

“มาตรา ๗๘ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

(๖) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตาม**หลักนิติธรรม** ”

ผลจากการที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงหลักนิติธรรมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่ได้กล่าวมานี้ทำให้ “หลักนิติธรรม” ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมสามารถนำไปอ้างอิงได้ อีกทั้งยังมีสภาพบังคับทางกฎหมายและถือเป็นหลักการสำคัญที่หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจะต้องนำไปปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้แม้ในมาตราอื่นๆของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะไม่ได้บัญญัติเป็นข้อความว่า “หลักนิติธรรม” อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ก็ได้นำเอาหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมมาบัญญัติสอดแทรกไว้ในมาตราต่างๆ เช่น

“มาตรา ๕ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

^๙ สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และคณะ, ๒๕๕๔, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) และ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, เจริญรัฐการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๕.

“มาตรา ๒๙ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”

“มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” เป็นต้น

ภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้เริ่มวางหลักการสำคัญไว้แล้ว “หลักนิติธรรม” ก็ได้ถูกกล่าวถึง และนำไปเป็นหลักการสำคัญในการบริหารประเทศ รวมทั้งยังถูกนำไปใช้ในการวางนโยบายของหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งภาคเอกชนต่างๆ อย่างแพร่หลาย ตลอดมา แม้ในยามที่ประเทศไทยจะต้องพบกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองต่างๆ จนเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สถานะของการปฏิวัติรัฐประหาร ยึดอำนาจเพื่อการปฏิรูปประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในปัจจุบัน ก็ยังเห็นได้ว่า “หลักนิติธรรม” นี้ก็ยังถูกนำมาใช้ในการปฏิรูปประเทศเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๖๓/๒๕๕๗ ณ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๗ เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ โดยมีเนื้อหาสำคัญให้การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นไปตามหลักนิติธรรมดังใจความในวรรคที่สองของประกาศดังกล่าวว่า

“คณะรักษาความสงบแห่งชาติมีนโยบายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐว่า ประชาชนต้องได้รับความเป็นธรรมภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างทั่วถึง โดยเสมอภาคและเท่าเทียมกันในกระบวนการยุติธรรม องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นศาล คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ องค์กรอิสระอื่นๆ อัยการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ รวมทั้งหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ขอให้ยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม และมีบรรทัดฐานที่ชัดเจนในการดำเนินคดีตามประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ ซึ่งสาธารณชนสามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนหลีกเลี่ยงการดำเนินการใดๆ ที่อาจมีผลทำให้เกิดความเข้าใจผิดแก่สาธารณชนในการบังคับใช้กฎหมาย อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคม ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตาม**หลักนิติธรรม**และไม่มีการเลือกปฏิบัติ”

จากเนื้อหาตามประกาศดังกล่าว ถือเป็น การประกาศเจตนารมณ์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ต้องการนำเอาหลักนิติธรรมมาเป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาการทำหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง การป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมซึ่งอาจนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งของคนในสังคมมากยิ่งขึ้นได้ เจตนารมณ์ดังกล่าวนี้เองได้ส่งผลต่อมายัง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^[๑๐] ซึ่งได้มีการบัญญัติถึงหลักนิติธรรมเอาไว้ในมาตราต่างๆดังนี้

“มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และ**หลักนิติธรรม** เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

“มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อ**หลักนิติธรรม** ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ยังคงมีการรับเอาแนวคิดสำคัญของหลักนิติธรรม มาบัญญัติไว้ในมาตราอื่นๆอีกเช่น

“มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใดจะกระทำได้”

^{๑๐} สภาฯ ล้มมณี และคณะ, ๒๕๖๐, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ , สำนักพิมพ์วิญญูชน, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๔.

“มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ”

แม้จะการมีนำเอาหลักนิติธรรมมาบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุด ตลอดจนได้มีการนำเอาหลักนิติธรรมไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานต่างๆของรัฐก็ตาม แต่จากการสำรวจและจัดลำดับดัชนีด้านนิติธรรม (Rule of Law Index) โดยองค์กรจัดทำโครงการเพื่อการยุติธรรมของโลก หรือ World Justice Project (WJP) ตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการนำเอาหลักนิติธรรมไปใช้ทั้งในระดับการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการกระตุ้นให้หลักนิติธรรมเป็นที่แพร่หลายต่อไป ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการให้เป็นรูปธรรมอย่างเร่งด่วน

๒. นโยบายและยุทธศาสตร์ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการระดับกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล ขึ้นการบังคับบัญชาโดยตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่สำคัญตามที่กฎหมายกำหนดไว้ใน มาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ ดังนี้

“ (๑) รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ

(๒) ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจซึ่งปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๓) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา

(๔) รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร

(๕) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๖) ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตาม (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ”

เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการขับเคลื่อนกลไกต่างๆของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจัดทำแผนยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๖๔) ขึ้น เพื่อให้ข้าราชการตำรวจใช้เป็นหลักและแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์ ของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
“เป็นตำรวจมืออาชีพ เพื่อความผาสุกของประชาชน”

พันธกิจ

๑. ถวายความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์และพระราชอาคันตุกะ ให้บังเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๒. บังคับใช้กฎหมาย อำนวยความยุติธรรม ให้บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมตามหลักธรรมาภิบาล

๓. รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชนและชุมชน และรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรให้เป็นที่เชื่อมั่นและศรัทธา

๔. ร่วมกันสร้างเครือข่ายชุมชนและองค์การทุกภาคส่วน ในการแก้ไขปัญหาของสังคม โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

๕. พัฒนาบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งขององค์การ

๖. ปฏิบัติภารกิจ และช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามนโยบายรัฐบาลให้เกิดผลสัมฤทธิ์

ยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : ยกระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติการเพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาล

เป้าประสงค์ : ๑.๑ การกิจที่ได้รับมอบหมายเกิดผลสัมฤทธิ์

กลยุทธ์ ๑.๑.๑ เพิ่มขีดความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตอบสนองต่อ

ภารกิจตามนโยบายรัฐบาล โดยมุ่งเน้นภารกิจสำคัญ ดังนี้

- ๑) ปกป้อง เทิดทูน พิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์
- ๒) ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- ๓) แก้ไขปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๔) รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ๕) ควบคุมปราบปรามแรงงานต่างด้าว
- ๖) ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะเฉพาะทาง
- ๗) ปฏิบัติการด้านต่างๆที่กระทบต่อความมั่นคง
- ๘) เตรียมความพร้อมขององค์การเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- ๙) รักษาความสงบเรียบร้อยเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

เป้าประสงค์ : ๑.๒ ลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน

กลยุทธ์ – เพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่สร้างความ
เดือดร้อนแก่ประชาชน ชุมชน และที่มีผลกระทบต่อสังคมในทุกระดับ

เป้าประสงค์ : ๑.๓ มีระบบและกระบวนการงานที่ตอบสนองนโยบายรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ ๑.๓.๑ ปรับปรุง พัฒนาระบบงานและกระบวนการงานของหน่วยงาน
รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพ

๑.๓.๒. ประชาสัมพันธ์กระบวนการและมาตรการในการดำเนินงานให้แก่
ประชาชนได้รับรู้

เป้าประสงค์ : ๑.๔ มีเทคโนโลยี อุปกรณ์ และเครื่องมือพิเศษ รวมทั้งระบบสารสนเทศ

อัจฉริยะ

กลยุทธ์ ๑.๔.๑ นำระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมมาใช้ในการปฏิบัติงาน

- ๑.๔.๒ พัฒนาคุณภาพของระบบฐานข้อมูลสารสนเทศให้ครบถ้วน ทันสมัย มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก
- ๑.๔.๓ กำหนดกรอบอัตราและจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้พิเศษ ที่ทันสมัยให้เพียงพอและเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน
- ๑.๔.๔ พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้พิเศษ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การพัฒนางานตำรวจให้โปร่งใส มีมาตรฐาน

เป้าประสงค์ : ๒.๑ สังคมและประชาชนเชื่อมั่นต่อองค์การตำรวจ

กลยุทธ์ ๒.๑.๑ พัฒนาระบบการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงาน ทั้งจากภายในและภายนอกองค์การ

๒.๑.๒ นำมาตรการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบมา บังคับใช้กับข้าราชการตำรวจที่ประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง

๒.๑.๓ มุ่งมั่นทำงานเพื่อภาพลักษณ์ของตำรวจให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และประชาชน

๒.๑.๔ เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การ โดยยึดถือศักดิ์ศรี จริยธรรมและหลัก ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม

๒.๑.๕ เสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมข้าราชการตำรวจในทุก ระดับ

เป้าประสงค์ : ๒.๒ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ

- ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการและการปฏิบัติงานของตำรวจ
- ลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน

กลยุทธ์ ๒.๒.๑ ให้ความสำคัญกับการให้บริการด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

๒.๒.๒ เพิ่มขีดความสามารถของสถานีตำรวจในทุกมิติ

๒.๒.๓ ปรับทัศนคติและวิธีการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ โดยยึดประชาชน และชุมชนเป็นศูนย์กลาง

๒.๒.๔ นำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ

๒.๒.๕ ดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม

เป้าประสงค์ : ๒.๓ มีกระบวนการที่โปร่งใสมีมาตรฐาน

- มีกระบวนการที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของประชาชนและหน่วยงานต่างๆ
- มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ ๒.๓.๑ กำหนดกรอบมาตรฐานและปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนกระบวนการและระยะเวลาในการปฏิบัติงานของสถานีตำรวจและงานบริการประชาชน

๒.๓.๒ ปรับปรุง พัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานของสถานีตำรวจและงานบริการประชาชน

๒.๓.๓ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กรอบมาตรฐานขั้นตอนกระบวนการและระยะเวลาในการปฏิบัติงานให้ประชาชนรับรู้โดยใช้สื่อต่างๆ

๒.๓.๔ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามมาตรฐานคู่มือการปฏิบัติงานที่กำหนด

๒.๓.๕ เสริมสร้างและพัฒนาข้าราชการตำรวจให้มีวินัยและเคร่งครัดต่อคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณของตำรวจ

๒.๓.๖ พัฒนางานตรวจสอบภายใน ให้เป็นไปตามแนวทางประกันคุณภาพการตรวจสอบภายในภาครัฐ

เป้าประสงค์ : ๒.๔ บุคลากรและหน่วยงานมีครุภัณฑ์ ยุทโธปกรณ์ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศเพียงพอตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน

กลยุทธ์ ๒.๔.๑ กำหนดกรอบอัตราครุภัณฑ์ ยุทโธปกรณ์ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มีความเหมาะสมตามมาตรฐานที่กำหนด

๒.๔.๒ จัดหา ปรับเปลี่ยน และแจกจ่ายครุภัณฑ์ฯตามข้อ ๒.๔.๑ ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติ

๒.๔.๓ พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้มีความถูกต้อง ครบถ้วน ตรงต่อการใช้ประโยชน์ มีความสะดวกง่ายต่อการจัดเก็บข้อมูล และสามารถพัฒนาให้เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอก

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ

เป้าประสงค์ : ๓.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและให้บริการมีความเข้มแข็ง
กลยุทธ์ – ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

เป้าประสงค์ : ๓.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและให้บริการมีความพึงพอใจ
กลยุทธ์ ๓.๒.๑ ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชูเกียรติและ/หรือ ให้อาไรตอบแทนคุณความดีแก่ประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ

๓.๒.๒ สนับสนุนเงินค่าตอบแทนและสวัสดิการให้กับประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนตามความเหมาะสม

๓.๒.๓ ปรับปรุง พัฒนารูปแบบ วิธีการปฏิบัติ ตลอดจนแนวทางการประเมินผลการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนให้มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่

เป้าประสงค์ : ๓.๓ กฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวข้อง เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน

กลยุทธ์ ๓.๓.๑ บูรณาการกลไกที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกองค์การ ให้มีการเชื่อมโยงการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

๓.๓.๒ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชน เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน

เป้าประสงค์ : ๓.๔ หน่วยงานและบุคลากรนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่าย
ภาครัฐและภาคเอกชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและการให้
บริการประชาชน

กลยุทธ์ ๓.๔.๑ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของข้าราชการตำรวจและเป้าหมายการ
ทำงานของหน่วยงานทุกระดับให้ยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการทำงานตามแนวคิด Community Policing

๓.๔.๒ จัดทำฐานข้อมูลในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ทะเบียน
อาสาสมัครเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน ประเภทและชนิดของ
กิจกรรมที่ดำเนินการ และให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานใน
กระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นๆ

๓.๔.๓ ปรับโครงสร้างหน่วยงานและระบบตำแหน่งให้สอดคล้องกับการมี
ส่วนร่วมของประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การสร้างความเข้มแข็งในการบริหาร

เป้าประสงค์ : ๔.๑ การบริหารโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

กลยุทธ์ ๔.๑.๑ การบริหารที่มุ่งเน้นผลงานตามแผนยุทธศาสตร์

๔.๑.๒ พัฒนาระบบการจัดทำแผนงานงบประมาณ ขับเคลื่อนติดตามและ
ประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งในระดับองค์การและระดับบุคคลให้
มีประสิทธิภาพ

๔.๑.๓ พัฒนาระบบการและโครงสร้างองค์การให้มีความสอดคล้องต่อความ
เปลี่ยนแปลง

เป้าประสงค์ : ๔.๒ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการบริหาร
งานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

กลยุทธ์ ๔.๒.๑ สร้างบรรยากาศแวดล้อมให้จูงใจต่อการปฏิบัติงาน

๔.๒.๒ สร้างวัฒนธรรมขององค์การให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

๔.๒.๓ วางระบบการจัดการด้านสวัสดิการ ให้เหมาะสมและเพียงพอต่อ
การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

- ๔.๒.๔ พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่
 ยึดหลักสมรรถนะ ความรู้ความสามารถ ความโปร่งใสและเป็นธรรม
- ๔.๒.๕ ปรับปรุงเงินเดือนและค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ สายงาน
 และความเสี่ยงภัย เพื่อให้ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีเกียรติและสม
 ศักดิ์ศรี
- ๔.๒.๖ จัดทำและพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานภายในองค์การ
- ๔.๒.๗ พัฒนาระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีขีดความสามารถสูง
 เพื่อให้คนดีและคนเก่งได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง
- ๔.๒.๘ ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถภาพทางกายและจิตใจ
- ๔.๒.๙ ส่งเสริม แนะนำ ฝึกอบรม ให้ความรู้ทักษะ ทางด้านวิชาชีพ และ
 การดำรงชีวิต เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่บุคลากรก่อน
 เกษียณอายุราชการ
- ๔.๒.๑๐ สร้างจิตสำนึกของบุคลากรให้ทุ่มเทและอุทิศตนในการทำงานโดย
 คำนึงถึงความคุ้มค่าและต้นทุนในการทำงานเพื่อให้ผลงานมีมูลค่า
 เพิ่มขึ้น

เป้าประสงค์ : ๔.๓ กระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

- กลยุทธ์ ๔.๓.๑ พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านยุทธศาสตร์ ด้านงบประมาณ
 ด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านการตรวจ
 ราชการ
- ๔.๓.๒ กำหนดแผนการจัดหาและทดแทนสถานที่ทำการ บ้านพัก
 ยุทโธปกรณ์ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะที่จำเป็นและ
 เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่
- ๔.๓.๓ สร้างจิตสำนึกของบุคลากรในการใช้งบประมาณ ทรัพย์สินและสิ่ง
 ของหลวง

เป้าประสงค์ : ๔.๔ ข้าราชการตำรวจมีสมรรถนะสูงในการปฏิบัติหน้าที่และนำระบบ
 เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ

- กลยุทธ์ ๔.๔.๑ พัฒนาหลักสูตรการศึกษาและฝึกอบรมทุกระดับให้สอดคล้อง
 สนับสนุนยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๔.๔.๒ พัฒนารูปแบบ วิธีการและวางระบบในการพัฒนาบุคลากรให้มีความ
ครอบคลุมและต่อเนื่องภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ

๔.๔.๓ ส่งเสริมการสร้างร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษา และ
หน่วยงานอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรม

๓.นโยบายการบริหารราชการ ของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ในปัจจุบันภายใต้การนำของ พลตำรวจเอกจักรทิพย์ ชัยจินดา ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ได้มีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายการบริหารราชการและผลสัมฤทธิ์หน่วยงาน ดังนี้

วิสัยทัศน์ ของ พลตำรวจเอกจักรทิพย์ ชัยจินดา ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

“เป็นหลักประกันความยุติธรรม และความปลอดภัยในชีวิต
และทรัพย์สินของประชาชน ที่มีมาตรฐานสากล”

พันธกิจ

๑. ถวายความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์และพระราชอาคันตุกะ ให้บังเกิด
ประสิทธิภาพสูงสุด

๒. บังคับใช้กฎหมาย อำนวยความยุติธรรม ให้บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม
ตามหลักธรรมาภิบาล

๓. รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและชุมชน
และรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรให้เป็นที่เชื่อมั่นและศรัทธา

นโยบายการบริหารราชการ

๑. การพิทักษ์ ปกป้อง และเทิดพระเกียรติเพื่อความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

๒. การรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในสังคม

๓. การป้องกันปราบปรามและลดระดับอาชญากรรม

๔. การแก้ปัญหาอาชญากรรมในทุกมิติ

๕. การเร่งรัดขับเคลื่อนกระบวนการปฏิรูปองค์กรตำรวจในยุคประชาคมอาเซียน

๖. การเสริมสร้างความสามัคคี และการบำรุงขวัญข้าราชการตำรวจ

ผลสัมฤทธิ์หน่วยงาน

“ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและการบริการที่รวดเร็ว เสมอภาค เป็นธรรม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น ทำให้มีความหวาดกลัวภัยน้อยลง มีความเชื่อมั่นในการอำนวยความสะดวกและการบังคับใช้กฎหมายที่โปร่งใส สะดวกและรวดเร็ว ส่งผลให้สังคมและประเทศชาติมีความมั่นคงสงบสุขและสนับสนุนการพัฒนาประเทศ”

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายการบริหารราชการ ผลสัมฤทธิ์หน่วยงาน และยุทธศาสตร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการที่ข้าราชการตำรวจจะสามารถดำเนินการตามหน้าที่ให้ครบถ้วนสมบูรณ์และสอดคล้องต้องกันกับแผนนโยบายต่างๆเหล่านี้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอา “หลักนิติธรรม” มาใช้ในการปฏิบัติราชการในทุกมิติ เพื่อให้เกิดความผาสุกของประชาชนอย่างแท้จริง เช่น การนำหลักนิติธรรมมาใช้เพื่อเป็นการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปราศจากการใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน และหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งยังจะต้องประชาสัมพันธ์และบริการประชาชนให้สามารถเข้าถึงสิทธิของตนเองได้อย่างทั่วถึง ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

๔. การนำหลักนิติธรรมมาใช้เพื่อสร้างความผาสุกของประชาชนในหน้าที่ของตำรวจ

จากการศึกษาความหมายและแนวคิดของหลักนิติธรรม ประกอบกับการศึกษาถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายการบริหารราชการ ผลสัมฤทธิ์หน่วยงานและยุทธศาสตร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ตระหนักได้ว่า “หลักนิติธรรม” เป็นหลักการสำคัญที่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงาน ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น จเรตำรวจ คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ หรือ กต.ตร. รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในส่วนอื่นๆ ทั้งหมดจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักนิติธรรมอย่างถ่องแท้และนำไปยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อความผาสุกของประชาชนต่อไป เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม อันจะนำไปสู่ความผาสุกของประชาชน

อย่างแท้จริงต่อไป โดยการนำหลักนิติธรรมมาใช้เพื่อสร้างความผาสุกของประชาชนในหน้าที่ของ ตำรวจนั้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

๔.๑ การบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง เป็นธรรม เสมอภาคและเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

จากหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่มีแนวคิดสำคัญสองประการ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่ลงโทษบุคคลในสังคมตามอำเภอใจ แต่จะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่มีการประกาศต่อสาธารณชนโดยชัดแจ้ง และผ่านกระบวนการยุติธรรมตามปกติของรัฐเท่านั้น อีกทั้งยังจะต้องไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายและไม่มีบุคคลใดถูกปฏิบัติในลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือ สองมาตรฐานอย่างเด็ดขาด ซึ่งหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมนี้ สามารถนำไปเป็นหลักการสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เหมาะสมอย่างยิ่ง กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเป็นไปตามขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น ไม่สามารถดำเนินการจับกุม ตรวจค้น หรือ กระทำการอื่นใด นอกเหนือจากที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับกุมบุคคลใดตามอำเภอใจมิได้ การจะจับกุมบุคคลใดนั้น จะต้องพบการกระทำความผิดซึ่งเป็นความผิดที่บัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งในกฎหมายอาญา หรือ กฎหมายที่มีโทษทางอาญาอื่นๆ เท่านั้น อีกทั้งขั้นตอนและกระบวนการในการจับกุมก็ต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เช่น หากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้พบการกระทำความผิดซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีอาญา มาตรา ๘๐ ก็ไม่มีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องสงสัยแต่อย่างใด แต่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลเพื่อออกหมายจับต่อไป จึงจะสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ หรือแม้กระทั่งในการขอตรวจค้นตัวบุคคลใดๆ ก็จะต้องมีเหตุสงสัยพอสมควรตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยหากปราศจากเหตุต้องสงสัยนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะขอตรวจค้นตัวผู้ใดก็ตามอำเภอใจมิได้ จากที่กล่าวมานี้จะสังเกตได้ว่า เจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ ก็เพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจตามอำเภอใจ อันอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างไม่เป็นธรรมได้ เช่น หากไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ อาจเกิดเหตุการณ์ในลักษณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการกลั่นแกล้งตรวจค้นหรือจับกุมบุคคลที่ตนเคยมีสาเหตุโกรธเคืองด้วย เป็นต้น ดังนั้น หัวใจสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมก็คือ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเป็นไปตามขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น ทั้งนี้การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามกฎหมายนั้น ก็จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องหมั่นศึกษา ทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย เช่น กฎหมาย

อาญา รวมทั้งกฎหมายต่างๆที่มีโทษทางอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังจำเป็นจะต้องชวนขยายเรียนรู้ตรวจสอบกฎหมายใหม่ๆ เพื่อให้มีองค์ความรู้เพียงพอที่จะเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ในกระบวนการของการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดนั้น จะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใส ตรงไปตรงมา ปราศจากการเรียกรับสินบนหรือผลประโยชน์อื่นใดอย่างเด็ดขาด กล่าวคือ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน หรือ การแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน นอกจากจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จะต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม ตรงไปตรงมา กล่าวคือ ไม่มีการสร้างพยานหลักฐานเท็จ หรือปกปิดพยานหลักฐานสำคัญเพื่อช่วยเหลือบุคคลใด และที่สำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการขั้นตอนต่างๆจะต้องไม่มีการเรียกรับเงินสินบนหรือผลประโยชน์อื่นใดอย่างเด็ดขาด เพื่อรักษาความยุติธรรมให้กับผู้บริสุทธิ์และดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอย่างโปร่งใสเป็นธรรมตามหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น นอกจากจะต้องเป็นไปตามขอบเขตของกฎหมายอย่างถูกต้องสมบูรณ์ โปร่งใสและเป็นธรรมแล้ว หลักสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคมได้ก็คือ **เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ปราศจากการเลือกปฏิบัติโดยสิ้นเชิง** เช่น หากเจ้าหน้าที่ตำรวจพบบุคคลใดกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน ก็จะต้องบังคับใช้กฎหมายเช่นเดียวกันโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าหากเป็นบุคคลที่มีฐานะร่ำรวย หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม หรือแม้กระทั่งเป็นบุคคลที่ตนรู้จักคุ้นเคย ก็จะได้รับภาระเว้นไม่ถูกจับกุมโดยไม่เป็นธรรม เป็นต้น หรือแม้กระทั่งในการบริการประชาชนในขั้นตอนต่างๆ ก็จะต้องให้บริการอย่างเต็มที่โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นบุคคลใด เพศใด เชื้อชาติใด หรือมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร เช่น เลือกให้บริการอย่างเต็มที่ต่อบุคคลที่มีอำนาจหรือบุคคลที่ตนมีผลประโยชน์ด้วย แต่ปฏิบัติต่อประชาชนรายอื่นๆด้วยการบริการแบบไม่ใส่ใจ หรือเมื่อเห็นว่าเป็นคนจนหรือ เด็กและเยาวชนที่ไม่มีความรู้ในขั้นตอนกระบวนการต่างๆ จึงเลือกให้บริการแบบไม่เต็มที่ เป็นต้น

หากเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องครบถ้วนและยึดหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัดตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม เสมอภาค และเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติแล้ว นอกจากจะทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ สอดคล้องต้องกันกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ ๒ “การพัฒนางานตำรวจให้โปร่งใส มีมาตรฐาน” ตามยุทธศาสตร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้ว ยังถือเป็นการดำเนินการตามหลักนิติธรรม ส่งผลให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรมขึ้นในสังคม อีกทั้งยังจะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาในตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

๔.๒ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในมิติด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

ด้วยพันธกิจหลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการรักษาความสงบเรียบร้อย รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและชุมชน และรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรให้เป็นที่ยึดมั่นศรัทธา ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตาม “หลักนิติธรรม” ที่มีหลักการว่า “ต้องไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือเงื่อนไขใดๆ ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลธรรมดา ล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและศาลเดียวกัน” ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองต่อพันธกิจและเป็นไปตามหลักนิติธรรมแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะต้องสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชนด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ จะต้องยับยั้งการเกิดอาชญากรรมให้ได้มากที่สุด และเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้ว จำเป็นจะต้องจับกุมผู้ก่อเหตุมาดำเนินคดีตามกฎหมายให้ได้

อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันอาชญากรรมได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ นอกจากจะยังมีการก่ออาชญากรรมประเภทที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน เช่น การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ การฆ่าผู้อื่น การทำร้ายร่างกาย ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชญากรรมพื้นฐานแล้ว ในสถานะที่สังคมมนุษย์ก้าวเข้าสู่สังคมแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศเต็มรูปแบบ หรือในสังคมที่มนุษย์เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตเข้ากับสิ่งต่างๆ (Internet of things) นั้น ส่งผลให้เกิดอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ๆ กลายเป็นอาชญากรรมที่มีความซับซ้อน และสร้างความเสียหายให้กับสังคมโดยรวมได้อย่างรุนแรงและรวดเร็ว เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ อาชญากรรมทางการเงิน อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งอาชญากรรมไซเบอร์ประเภทต่างๆ ดังนั้น การจะยับยั้งหรือสืบสวนจับกุมอาชญากรทั้งที่ก่ออาชญากรรมพื้นฐาน และผู้ที่ก่ออาชญากรรมพิเศษสมัยใหม่ได้นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ทัดเทียมกับอาชญากรเหล่านี้ โดยจะต้องพัฒนาในประเด็นสำคัญ ได้แก่ ๑) การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมสมัยใหม่ให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากอาชญากรรมสมัยใหม่นั้น มีความซับซ้อนในการก่ออาชญากรรมมากกว่าอาชญากรรมขั้นพื้นฐาน มีการใช้เทคนิคเฉพาะทางหลายสาขามาใช้ในการก่ออาชญากรรม จนส่งผลทำให้เกิดความยากลำบากในการทำความเข้าใจ ตลอดจนถึงส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการป้องกันอาชญากรรมเหล่านี้ อีกทั้งยังสร้างความลำบากให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการที่จะเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาชญากรรมพิเศษเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจะต้องได้รับการศึกษา อบรม ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ

เกี่ยวกับลักษณะการกระทำความผิดของอาชญากรรมสมัยใหม่ รวมทั้งยังจำเป็นต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสมัยใหม่ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะมีองค์ความรู้เท่าทันกับอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนจะมีทักษะ ความรู้ความสามารถที่จะป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเหล่านี้เกิดขึ้น หรือสามารถสืบสวนสอบสวนและเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาชญากรรมสมัยใหม่เหล่านี้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ต่อไป ๒) การพัฒนาระบบการจัดการและอุปกรณ์ต่างๆให้ทันสมัย เพื่อสนับสนุนการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบ เนื่องจากอาชญากรได้อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการก่ออาชญากรรม ในทางกลับกันการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมก็จำเป็นต้องนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการยับยั้งและสืบสวนจับกุมอาชญากรเหล่านี้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การนำระบบสารสนเทศมาเชื่อมต่อข้อมูลสำคัญต่างๆ จนเกิดเป็นฐานข้อมูลใหญ่ที่มีความครบถ้วนและสามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว เช่น สามารถให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับทะเบียนประวัติอาชญากร ทะเบียนประวัติบุคคล ข้อมูลบุคคลต้องสงสัย ข้อมูลหมายจับ ข้อมูลทะเบียนยานพาหนะ ตลอดจนข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนการสร้างระบบการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างศูนย์ข้อมูลส่วนกลางที่สนับสนุนข้อมูลจำเป็น หรือการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆเพื่อร่วมปฏิบัติ หรือ อำนวยความสะดวกในขั้นตอนต่างๆให้แก่ตำรวจฝ่ายปฏิบัติการได้เป็นต้น

การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมถือเป็นหน้าที่สำคัญอีกหน้าที่หนึ่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามที่กำหนดไว้ใน เป้าประสงค์ที่ ๑.๒ “ลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน” ของยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างความสะดวกสบายให้เกิดขึ้นในสังคมแล้ว ยังสอดคล้องหรือมีความเกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมในส่วนของ การรักษามิให้ผู้หนึ่งผู้ใดใช้สิทธิของตนเกินกว่าเหตุ หรือ ใช้สิทธิของตนไปกระทบกับสิทธิของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นการสร้างหลักประกันตามหลักนิติธรรมว่า จะไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหรือเงื่อนไขใด ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลธรรมดา จะต้องถูกยับยั้งป้องกันปราบปรามอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

๔.๓ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในมิติด้านการบริการประชาชน

นอกจากบทบาทหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย และการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก และบริการประชาชนให้สามารถเข้าถึงสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ประชาชนจะได้รับสิทธิของตนอย่างครบถ้วนได้

นั้นส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับมาตรฐานการบริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย และหากประชาชนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิของตนได้อย่างเท่าเทียมกันแล้ว ก็จะเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องให้บริการประชาชนให้สามารถเข้าถึงสิทธิต่างๆได้อย่างครบถ้วนและรวดเร็ว เช่น การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการในการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องรีบดำเนินการอย่างรวดเร็วรวมทั้งจะต้องให้คำแนะนำในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายให้ครบถ้วน ถูกต้อง เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจถึงสิทธิในคดีที่ตนได้รับความเดือดร้อน รวมทั้งการให้บริการในประเด็นอื่นๆ เช่น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ถึงสิทธิต่างๆที่ตนมี แต่ประชาชนส่วนใหญ่อาจไม่ทราบถึงสิทธินั้น เช่น สามารถอธิบายและแนะนำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากคดีอาญา สามารถไปร้องขอใช้สิทธิขอรับเงินชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญา จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้ หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุจราจรขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถประชาสัมพันธ์ให้ผู้ได้รับบาดเจ็บ เรียกร้องให้มีการตรวจสอบการจ่ายค่าชดเชยหรือค่ารักษาพยาบาลต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ได้หากเชื่อว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากบริษัทประกันภัยที่ทำสัญญาไว้เป็นต้น

แม้กระทั่งสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิดกฎหมายเอง ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องให้ความสำคัญ เช่น สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นจับกุม สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบ และเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสามารถเข้าถึงสิทธินั้น ได้อย่างสมบูรณ์ ดังเช่นที่ระบุไว้ใน มาตรา ๗/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(๒) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

(๓) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

(๔) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย”

นอกจากสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การบริการในเรื่องของการประกันตัวของผู้ต้องหา ก็ยังถือเป็นการให้บริการให้ได้เข้าถึงสิทธิที่มีอีกด้วย ซึ่งจากที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าการบริการประชาชนให้ได้เข้าถึงสิทธิของตนเองอย่างทั่วถึงนั้น ส่วนใหญ่จะต้องมารับบริการที่สถานีตำรวจ ดังนั้น เพื่อให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในมิติด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักนิติธรรม จึงควรมีการพัฒนามาตรฐาน

การบริการประชาชน ซึ่งในประเด็นนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการดำเนินการภายใต้นโยบายที่สำคัญ คือ “โรงพักเพื่อประชาชน” และ “นโยบายการยกระดับการบริการประชาชนของสถานีตำรวจ” ซึ่งมีหลักการสำคัญที่เน้นการอำนวยความสะดวก ให้การต้อนรับ ให้บริการประชาชนอย่างเต็มที่ในทุกมิติ ด้วยความจริงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นมิตร มีการกำหนดหลักการให้บริการของทุกสายงาน ทั้งในและนอกสถานีตำรวจ และนอกจากการบริการประชาชนตามอำนาจหน้าที่แล้ว ยังกำหนดให้มีการพัฒนาเชิงรุก เช่น การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของประชาชนที่กว้างขวาง จนสามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงสิทธิของตนเองได้อย่างแพร่หลายอีกด้วย ซึ่งการดำเนินการตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ย่อมจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิของตนเองได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น อันถือเป็นการตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของตำรวจ สอดคล้องกับ เป้าประสงค์ : ๒.๒ “ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ” ของยุทธศาสตร์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และยิ่งสอดคล้องต้องกันกับหลักนิติธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างความสุขให้แก่ประชาชนอีกด้วย

๔.๔ มีระบบการตรวจสอบติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีมาตรฐานทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

ตามกลยุทธ์ ๒.๑.๑ “พัฒนาระบบการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงาน ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร” เพื่อเป็นการควบคุมและรักษามาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามที่กล่าวในข้อ ๓.๑ - ๓.๓ นั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำเป็นจะต้องมีกลไกในการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เป็นไปตามกฎหมาย โปร่งใส เป็นธรรม เสมอภาค เท่าเทียม และมีการบริการประชาชนที่ครบถ้วนสมบูรณ์อยู่เสมอ โดยจะต้องอาศัยความใส่ใจในการติดตาม ตรวจสอบจากผู้บริหารทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบติดตามการปฏิบัติหน้าที่จากผู้บังคับบัญชาภายในหน่วยงานของตนเอง เช่น หัวหน้าสถานีตำรวจหรือหัวหน้าหน่วยงานจะต้องใส่ใจในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปตามกฎหมาย ถูกต้อง เป็นธรรมอยู่เสมอ หรือ ผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยระดับกองบังคับการ/จังหวัด ระดับกองบัญชาการ/ระดับภาคจะต้องมีมาตรการในการตรวจสอบติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ หรือในส่วนของ การตรวจสอบติดตามการปฏิบัติหน้าที่ในระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในภาพรวมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คือ สำนักงานจเรตำรวจ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจราชการและสุ่มตรวจการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตลอดจนตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเด็นที่มีการร้องเรียนการปฏิบัติ

หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยสำนักงานจเรตำรวจจะมีการออกแผนการตรวจราชการประจำปี และออกตรวจราชการตามพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีการสุ่มตรวจการปฏิบัติหน้าที่ตามสภาพจริง เพื่อเป็นการตรวจสอบ ติดตาม และให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วประเทศ ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่และให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแนวนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและผู้บังคับบัญชาาระดับสูง

นอกจากการตรวจสอบ ติดตามจากผู้บังคับบัญชาภายในองค์กรแล้ว การให้ความสำคัญกับความร่วมมือจากภาคประชาชน ก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้การตรวจสอบ ติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่และหลักนิติธรรมประสบความสำเร็จ โดยในปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ หรือ กต.ตร. ทั้งในระดับจังหวัด คือ กต.ตร.กทม/กต.ตร.จังหวัด และในระดับสถานีตำรวจ คือ กต.ตร.สน./กต.ตร.สภ. ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างใกล้ชิดอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ “การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายการปฏิบัติงานของตำรวจ” นั้นเอง

บทสรุป

หลักนิติธรรมเป็นหลักการที่นานาอารยประเทศทั่วโลกได้นำไปใช้ในการบริหารประเทศทั้งในมิติของการบัญญัติกฎหมาย การกำหนดนโยบาย และการใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจรัฐ หรือแม้กระทั่งใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาสีทิมมนุษยชนของพลเมือง สำหรับในประเทศไทยเองนั้น ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักนิติธรรมอย่างเป็นรูปธรรมไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทำให้ “หลักนิติธรรม” มีสถานะเป็นหลักการสำคัญที่มีกฎหมายรองรับหรือมีสภาพบังคับทางกฎหมายและถือเป็นหลักการสำคัญที่หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจะต้องนำไปปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด จวบจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

หลักการสำคัญของหลักนิติธรรมประกอบด้วยแนวคิด ๓ ประการ คือ

๑. การที่ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจในการที่จะลงโทษบุคคลใดได้ตามอำเภอใจ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีการละเมิดกฎหมายโดยชัดแจ้ง และการลงโทษที่อาจกระทำได้นั้นจะต้องกระทำตามกระบวนการปกติของกฎหมายต่อหน้าศาลปกติ (Ordinary Courts) ของแผ่นดิน

๒. ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย ไม่ว่าจะเขาจะอยู่ในตำแหน่งหรือเงื่อนไขใดๆก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของรัฐหรือบุคคลธรรมดา ล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและศาลเดียวกัน

๓. หลักทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นผลมาจากคำวินิจฉัยของศาลหรือมาจากกฎหมายธรรมดา มิใช่เกิดขึ้นจากการรับรองหรือค้ำประกันเป็นพิเศษโดยรัฐธรรมนูญ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตามวิสัยทัศน์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่มุ่งให้ข้าราชการตำรวจทุกคน “เป็นตำรวจมืออาชีพ เพื่อความผาสุกของประชาชน” ดังนั้นหลักนิติธรรมจึงถือเป็นหลักการสำคัญที่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น จเรตำรวจ คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ หรือ กต.ตร. รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในส่วนอื่นๆทั้งหมดจะต้องรู้และเข้าใจหลักนิติธรรมและนำไปยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเพื่อความผาสุกของประชาชนต่อไป โดยการนำหลักนิติธรรมมาใช้เพื่อสร้างความผาสุกของประชาชนในหน้าที่ของตำรวจนั้นสามารถกระทำได้ด้วย

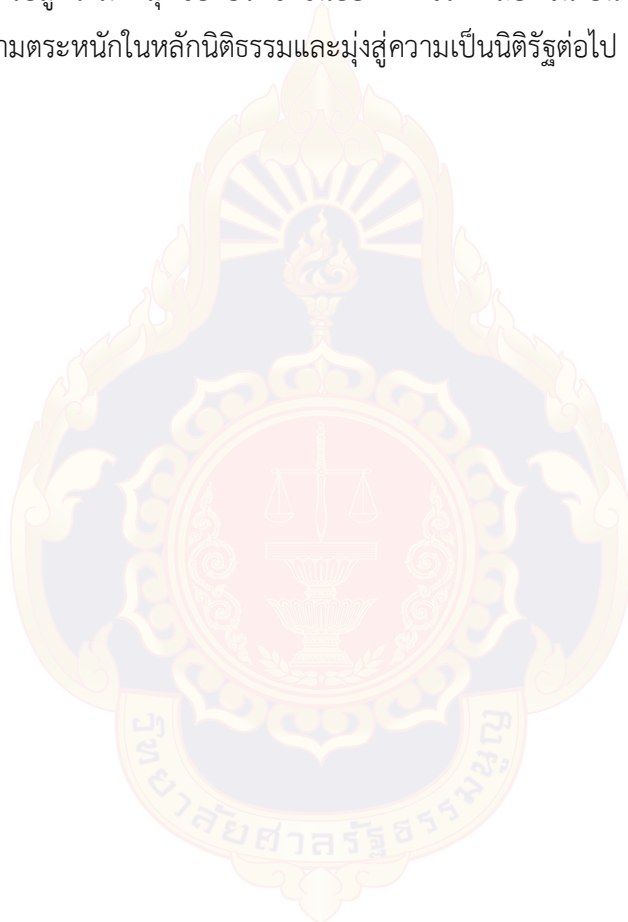
๑. การบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง เป็นธรรม เสมอภาคและเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

๒. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในมิติด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

๓. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในมิติด้านการบริการประชาชน

๔. มีระบบการตรวจสอบติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีมาตรฐาน ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

โดยหากมีการนำเอาหลักนิติธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งยังสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม อันจะนำไปสู่ความผาสุกของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดสังคมแห่งความตระหนักในหลักนิติธรรมและมุ่งสู่ความเป็นนิติรัฐต่อไป

บรรณานุกรม

- กรพจน์ อัครวินวิจิตร. (๒๕๖๑). หลักนิติธรรมกับการบริการสาธารณะของรัฐ. ใน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (บรรณาธิการ), ศาลรัฐธรรมนูญยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.(น.๓ - ๕). กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พรินท์.
- นุรักษ์ มาประณีต. (๒๕๖๑). ศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยภายใต้หลักนิติธรรม. ใน เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเนื่องในวาระศาลรัฐธรรมนูญครบรอบ ๒๐ ปี. (น.๓ - ๔). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๖๐). หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐ ในฐานะเกณฑ์จำกัดอำนาจรัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (๒๕๖๑). การปฏิรูปการเมืองภายใต้หลักนิติธรรม. ใน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (บรรณาธิการ), ศาลรัฐธรรมนูญยึดหลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. (น.๑๕๑ - ๑๕๓). กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พรินท์.
- สถาพร ลิ้มมณี,สุริยกานต์ ชัยเนตร,อาทร คุรุพงศ์,วีรชาติ ชลุ่มนาค และปวีณา ห้อยกรุด. (๒๕๖๐). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธ์ ชอบน้ำตาล. (๒๕๕๔). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) และ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๔ , (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร: เจริญรัฐการพิมพ์.
- สมฤทธิ์ ไชยวงศ์. (๒๕๕๘). หลักนิติธรรม : การคุ้มครองหลักนิติธรรมโดยศาลรัฐธรรมนูญ. ใน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (บรรณาธิการ) , ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการเมืองภายใต้หลักนิติธรรม. (น. ๒๗๓ - ๒๗๔). กรุงเทพมหานคร : พี เพรส.
- สิทธิกร ศักดิ์แสง. (๒๕๕๕). การปกครองแบบนิติรัฐ ที่ยึดหลักนิติธรรมกับปรัชญากฎหมายที่มีอิทธิพลต่อการจัดทำและการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

World Justice Project, 2018, **Rule of Law Index 2017 – 2018** [online], Available:
[https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2018-
June-Online-Edition_0.pdf](https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2018-June-Online-Edition_0.pdf) [2018, April 2].

